

UTREDNING OM DIGITALISERINGENS INVERKNINGAR PÅ JHL:S YRKESBRANSCHER

#TULEVAISUUDENJHL

Aula Research Oy

25.5.2023

INNEHÅLL

Inledning ... 3

1 Digitaliseringens samhälleliga och ekonomiska inverkningar ... 3

2 Digitaliseringens inverkningar inom den offentliga sektorn ... 4

3 Digitaliseringens inverkningar på arbetstagarerna och fackförbunden ... 4

4 Digitaliseringens inverkningar på JHL:s yrkesbranscher ... 5

Aula Research Oy

25.5.2023

INLEDNING

Aula Research utförde på uppdrag av JHL en utredning om digitaliseringens genomgående inverkningsar på samhällets olika delområden, de yrkesbranscher som JHL företräder samt fackförbundens verksamhet. Utöver skriftliga källor samlades information om digitaliseringens inverkningsar in med hjälp av expertintervjuer. Utredningen granskar digitaliseringens inverkningsar via fyra tematiska helheter:

- Inverkningsarna på samhället
 - digitaliseringen som fenomen, Finlands utgångsnivå, ojämlikhet och välbefinnande samt ekonomiska inverkningsar
- Inverkningsarna på den offentliga sektorn
 - förändringarna inom de offentliga tjänsterna och den offentliga sektorn som digitaliseringens möjliggörare
- Effekter på arbetsmarknaden och arbetsplatserna
 - arbetets omvälvning, livslångt lärande, cybersäkerhet och dataskydd samt digital delaktighet
- Inverkningsar på JHL:s yrkesbranscher
 - Yrkesbranscher: social- och hälsovård, teknik, energi och trafik, kosthåll och rengöring, pedagogik och handledning, informationsarbete, administration och bibliotek samt säkerhet

Det här sammandraget går igenom de centrala samhällseffekterna av digitaliseringen som kom upp i litteraturöversikten och expertintervjuerna.

1 DIGITALISERINGENS SAMHÄLLELIGA OCH EKONOMISKA INVERKNINGAR

Digitaliseringen är ett fenomen som automatiserar arbete, tjänster och produktion samt producerar stora mängder information för var och en. Digitaliseringen kan indelas i tre olika skeden:

1. digitalisering av information
2. digitalisering av processer
3. organisationers digitala förändring

Digitalisering av information innebär att analog information överförs till digital form. Digitalisering av processer refererar till att vi utnyttjar digital teknologi för att utföra vissa processer. Organisationers digitala förändring innebär att organisationer gör omfattande förändringar i sina verksamhetsätt där digitala lösningar utnyttjas i stor utsträckning genom hela organisationen.

Digitaliseringens utveckling är på en utmärkt nivå i Finland: år 2022 var Finland i topp bland EU-länderna på EU:s index för digital ekonomi och digitalt samhälle (det så kallade DESI-indexet). På skalan för det mänskliga kapitalet som mäter medborgarnas digitala kunskaper och färdigheter placerade sig Finland på första plats bland EU:s medlemsländer.

Det råder inte enhällighet bland ekonomerna om digitaliseringens ekonomiska inverkningsar. En del av ekonomerna anser att digitaliseringens största ekonomiska inverkningsar redan har infallit. Andra anser att endast en bråkdel av digitaliseringens ekonomiska inverkningsar har skett och att största delen av de nuvarande arbetsuppgifterna kan automatiseras med hjälp av digitalisering.

Aula Research Oy

25.5.2023

2 DIGITALISERINGENS INVERKNINGAR INOM DEN OFFENTLIGA SEKTORN

Utnyttjande av digitaliseringen på bästa möjliga sätt inom den offentliga sektorn innebär ny planering av servicen på ett kundorienterat sätt samt reform av hela verksamhetsmodellen över förvaltningsgränserna. Betydande utmaningar i digitaliseringen av den offentliga sektorn är brist på kundorientering och att digitala tjänster utvecklas ur ett enskilt ämbetsverks perspektiv.

Digitaliseringen möjliggör produktion av offentliga tjänster enligt nya modeller och på nya sätt, såsom centraliserade dataresurser, öppen data, robotar och sakernas internet (Internet of Things IoT). Digitaliseringens potential varierar enligt tjänst. Tjänsternas digitala potential kan klassificeras utgående ifrån digitaliseringens enkelhet, eftersträvad nytta och tjänstens volym. Enkla bastjänster, såsom tidsbokning, kan oftast digitaliseras enkelt. Behovsprövade tjänster som kräver övervägande av en yrkesperson (till exempel läkartjänster) är svårare att digitalisera. Den största nyttan har erhållits vid digitalisering av tjänster som har ett stort antal användare och som inte är bundna till tid och plats.

Digitaliseringen av funktioner inom de offentliga tjänsterna har bedömts medföra stor nytta, såsom bättre erfarenheter hos kunderna, effektivitet, kostnadsinbesparingar och bättre tillgång till tjänster. De risker som digitaliseringen medför för den offentliga sektorn är å andra sidan till exempel ökad ojämlikhet om medborgarna inte har jämlika möjligheter att använda digitala tjänster och risker i anknytning till dataskydd och integritet, såsom dataintrång och informationsmissbruk.

3 DIGITALISERINGENS INVERKNINGAR PÅ ARBETSTAGARNA OCH FACKFÖRBUNDEN

Digitala redskap kan å ena sidan underlätta och effektivisera utförandet av arbetsuppgifter och å andra sidan öka arbetstagarnas stress och prestationskrav. Digitaliseringen medför också flexiblare arbete, vilket kan förbättra arbetshälsan och balansen mellan arbete och fritid. Risken är ändå att arbetstagarna upplever press av att hela tiden vara anträffbara och att arbetet och fritiden blandas ihop ännu mer än tidigare. Då ökar den totala belastningen på arbetstagaren och återhämtningen från arbetet hindras.

Digitaliseringen erbjuder fackförbunden möjligheter att förbättra kommunikationen och samarbetet med medlemmarna och intressentgrupperna. Med digitaliseringens hjälp kan fackförbunden också bättre kontrollera och analysera information som gäller deras medlemmar, såsom uppgifter om löner och arbetsförhållanden och därmed erbjuda ännu högklassigare medlemstjänster. Å andra sidan utmanar digitaliseringen fackförbunden eftersom arbetsplatser kan försvinna till följd av den och arbetsmarknaden fragmenteras ännu mer. Risken är också att fackförbundens förhandlingsstyrka försvagas om arbetsgivarna har ännu mer omfattande tillgång än tidigare till information som gäller arbetstagarnas arbets- och prestationsförmåga. Den informationen kan arbetsgivarna utnyttja till sin fördel i förhandlingar och därmed förbättra sin proportionella förhandlingsposition.

Aula Research Oy

25.5.2023

4 DIGITALISERINGENS INVERKNINGAR PÅ JHL:S YRKESBRANSCHER

Digitaliseringen skapar, omformar och utplånar arbetsuppgifter också från JHL:s yrkesbranscher. Till följd av digitaliseringen automatiseras vissa arbetsuppgifter. Inom säkerhetsbranschen kan till exempel farliga och smutsiga arbeten, såsom rökdykning, överföras till robotar. Digitaliseringen kan också minska behovet av arbetskraft och därmed underlätta bristen på arbetskraft till exempel inom trafikbranschen och social- och hälsovården.

Behovet av mänskligt arbete kvarstår ändå inom olika yrkesbranscher eftersom digitaliseringen inte helt kan ersätta människan. Ur arbetstagarnas perspektiv kan digitaliseringen till och med föranleda att nya och intressantare arbetsuppgifter föds och att arbetsuppgifterna blir mångsidigare. Inom till exempel trafikbranschen skapar digitaliseringen nya uppgifter, såsom upprätthållande av digitala transportsystem och operatörer av autonoma fordon. De nya arbetsuppgifterna kan kräva nya färdigheter av arbetstagarna, såsom förmåga att utnyttja olika teknologiska lösningar och analysera information.

Digitaliseringen kan också medföra att arbetets innehåll förändras. Inom social- och hälsovårdsbranschen kan en allt större del av arbetstagarna gå åt till användande av olika system i stället för vårdarbete, vilket kan leda till att den sociala interaktionen mellan arbetstagarna och patienterna minskar. Å andra sidan kan digitaliseringen möjliggöra aktivare och mer individuell kundbetjäning via olika digitala kanaler och plattformar. Inom pedagogik och handledning kan digitala inlärningsuppgifter och digitalt material möjliggöra att lärarna kan erbjuda eleverna alltmer individualiserad undervisning.

Digitala redskap kan effektivisera och underlätta arbetstagarnas vardag inom JHL:s yrkesbranscher. Inom social- och hälsovården kan till exempel anordningarna för lyft av patienter underlätta arbetstagarnas fysiska belastning. Med hjälp av digitala system kan man också samla in stora mängder information som arbetstagarna kan analysera och använda som stöd för beslutsfattandet. Inom trafikbranschen hjälper insamlingen om och analysen av transportsystemsinformation arbetstagarna att förutse och undvika problem med transportererna.

Det kan ändå vara skadligt att lita för mycket på teknologin eftersom apparaterna och nätförbindelserna inte alltid fungerar. I värsta fall kan arbetstagarnas för stora tillit till teknologin leda till äventyrande av säkerheten. Inom social- och hälsovården kan till exempel ett elektroniskt recept som inte fungerar leda till felaktig dosering av läkemedel.

Digitala redskap möjliggör dessutom allt noggrannare uppföljning av arbetstiden och effektiviteten. Inom rengöringsbranschen kan man med hjälp av taggar inne i moppen följa med var moppen rör sig och hur mycket moppen har moppat. Digital uppföljning av arbetet kan å ena sidan öka branschens effektivitet men å andra sidan höjer den också arbetstagarnas stress om arbetets effektivitet följs upp för noggrant.

Kontrollen av arbetstiden kan dessutom försvåras av digitaliseringen om arbetstagarna inte har klart för sig vilket deras ansvar och deras skyldigheter är vid användningen av elektroniska system. Arbetstagarna kan också känna behov av att ständigt vara tillgängliga, vilket kan förorsaka beroende av

Aula Research Oy

25.5.2023

teknologi. Dessutom kan ständigt sittande framför en skärm och arbete med digitala system förorsaka fysiska hälsorisker. Inom till exempel informationsarbete, administration och biblioteksbranschen kan arbetet nästa helt och hållet bestå av arbete som utförs sittande framför en skärm.

Digitaliseringen påverkar samhället och arbetslivet på ett omfattande och djupgående sätt. Det finns skäl för JHL och fackrörelsen att begrunda hur digitaliseringens möjligheter, utmaningar och hot syns i medlemskårens vardag.

För mer information om rapporten, kontakta:

Anna Korpikoski
Specialsakkunnig
Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL
anna.korpikoski@jhl.fi.

Juha Vekkilä
Verkställande direktör
Aula Research Oy
juha.vekkila@aularesearch.fi